

УДК 911.3:338.124:330.34(477.86/.87)

РІВЕНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ МІСТ ОБЛАСНОГО ЗНАЧЕННЯ ТА АДМІНІСТРАТИВНИХ РАЙОНІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛ. ЗЕМЛЯМИ ПІД ВОДОЮ

Х. Грицай, Ф. Кіпчач

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. П. Дорошенка, 41, 79000, м. Львів, Україна*

Обчислено рівень забезпеченості населення міст обласного значення та адміністративних районів Львівської обл. землями під водою. Проведено їхню класифікацію за рейтинговими значеннями показників індексу забезпеченості населення землями під водою з розрахунку до середніх значень для міст і районів.

Ключові слова: землі під водою, населення, міста обласного значення, адміністративні райони.

Важлива проблема сьогодні – класифікація (групування) міст обласного значення та адміністративних районів Львівської обл. стосовно забезпечення їхнього населення землями під водою. Наявність земель цієї категорії та сприятливі природні умови є головними чинниками розселення українців, їхньої господарської діяльності та життєзабезпечення, а також розвитку продуктивних сил і галузей господарства на певній території. Зазначимо, що водні ресурси є *відносно відновлювальними*. Вони хоча й відновлюються в короткі історичні відрізки часу за певних природних умов, однак сьогодні в Україні їхні відновлювані обсяги значно менші від обсягів забруднених вод і вод господарського споживання. Такий вид ресурсів є дуже вразливим і потребує особливо ретельного контролю з боку людини та раціональної організації їхнього використання.

Комплексне дослідження природних, антропогенно змінених і техногенних лімносистем зони хвойно-широколистяних лісів України висвітлено у працях Л. Ільїна [2]; використання та охорона водних ресурсів – у працях Ф. Кіпчача [3], С. Кукурудзи та О. Перхач [4]; класифікаційні дані розподілу площ земель під водою і наявного населення у розрізі адміністративно-територіальних одиниць (міст обласного значення і районів Львівської області) станом на 1 січня 2012 р. – у таблицях статистичного щорічника Львівської обл. за 2011 р. [1, 5].

Об'єктом дослідження є забезпечення населення міст обласного значення та адміністративних районів Львівської обл. землями під водою. Метою – обчислення рівня забезпеченості населення міст обласного значення і районів області землями під водою з розрахунку на особу та індексу забезпеченості населення цих адміністративно-територіальних одиниць землями цієї категорії з розрахунку до середніх значень для міст і районів, а також укладання карт-схеми груп міст і районів області за рейтинговими значеннями показників індексу.

Обчислення індексу забезпеченості населення міст обласного значення та адміністративних районів Львівської обл. землями під водою виконано за такими *відносними показниками*.

1. Рівнем забезпеченості населення міст обласного значення (районів області) землями під водою з розрахунку на особу, який обчислювали за формулою

$$P = \frac{S}{H}, \quad (1)$$

де P – рівень забезпеченості населення міст обласного значення (районів області) землями під водою з розрахунку на особу, га/особу; S – площі земель під водою міст обласного значення (районів області), тис. га; H – кількість населення міст обласного значення (районів області), тис. осіб.

2. Індексом забезпеченості населення міст обласного значення (районів області) землями під водою з розрахунку до середніх значень для цих адміністративно-територіальних одиниць, який визначали за формулою

$$I = \frac{S_0}{H_0} : \frac{S_1}{H_1}, \quad (2)$$

де I – індекс забезпеченості населення міст обласного значення (районів області) землями під водою з розрахунку до середніх значень для цих адміністративно-територіальних одиниць, умовн. од.; S_0 – площі земель під водою міст обласного значення (районів області), тис. га; H_0 – кількість населення міст обласного значення (районів області), тис. осіб; S_1 – загальна площа земель під водою міст обласного значення (районів області), тис. га; H_1 – загальна кількість населення міст обласного значення (районів області), тис. осіб.

Вихідні статистичні та картографічні дослідження засвідчили, що в області виникли великі контрасти забезпечення населення міст і районів землями під водою. Зважаючи на показники індексу забезпеченості населення міст обласного значення і районів області землями під водою з розрахунку до середніх значень для цих адміністративно-територіальних одиниць станом на 1 січня 2012 р., можна виокремити п'ять груп міст і п'ять груп адміністративних районів області (див. таблицю і рисунок).

А. Міста обласного значення.

Перша група міст із *дуже високим рівнем* (0,0033–0,0026 га на особу) та індексом (6,6–5,3) забезпеченості населення міст обласного значення землями під водою з розрахунку на особу. До цієї групи належить м. Моршин (P становить 0,0033 га/особу; I – 6,6), яке є найбільш забезпеченим серед міст обласного значення землями цієї категорії з розрахунку на особу і за показниками індексу I посідає перше місце.

Для другої групи характерний *високий рівень* (0,0025–0,0020 га на особу) та індекс (5,2–4,0) забезпеченості населення міст обласного значення землями під водою з розрахунку на особу. До цієї групи зачислено міста Самбір (P становить 0,0023 га/особу; I – 4,6) і Трускавець (0,0020 га/особу; 4,0). Міста дещо менше забезпечені землями цієї категорії з розрахунку на особу порівняно з м. Моршин. Рейтинг міст за показниками індексу I – друге і третє місця.

Третя група міст зі *значним рівнем* (0,0019–0,0014 га на особу) та індексом (3,9–2,7) забезпеченості населення міст обласного значення землями під водою з розрахунку на особу. До цієї групи належать міста Стрий (P становить 0,0017 га/особу; I – 3,4) і Новий Розділ (0,0014 га/особу; 2,8). Рейтинг міст за індексом I – четверте і п'яте місця.

Четверта група об'єднує міста Дрогобич (P становить 0,0010 га/особу; I – 2,0), Борислав (0,0008 га/особу; 1,6) і Червоноград (0,0008 га/особу; 1,6). Для цієї групи міст

визначено *середній рівень* (0,0013–0,0008 га на особу) та індекс (2,6–1,4) забезпеченості населення землями під водою з розрахунку на особу. Рейтинг міст за індексом *I* – шосте – восьме місце.

Для п'ятої групи характерний *низький рівень* (0,0007–0,0001 га на особу) та індекс (1,3–0,2) забезпеченості населення міст обласного значення землями під водою з розрахунку на особу. До цієї групи зачислено м. Львів (*P* становить 0,0001 га/особу; *I* – 0,2). Рейтинг міста за індексом *I* – дев'яте місце. Проблема забезпечення населення міста водними ресурсами для задоволення різноманітних потреб є особливо актуальною.

Б. Райони Львівської області.

Перша група районів із *дуже високим рівнем* (0,047–0,041 га на особу) та індексом (1,567–1,360) забезпеченості населення адміністративних районів області землями під водою з розрахунку на особу. До цієї групи належать Сокальський (*P* становить 0,047 га/особу; *I* – 1,567), Кам'янка-Бузький (0,045 га/особу; 1,500), Буський (0,043 га/особу; 1,433) і Жидачівський (0,042 га/особу; 1,400) райони, які є найбільш забезпеченими серед районів області землями цієї категорії з розрахунку на особу і за показниками індексу *I* посідають від першого по четверте місце.

Для другої групи характерний *високий рівень* (0,040–0,035 га на особу) та індекс (1,359–1,153) забезпеченості населення районів області землями під водою з розрахунку на особу. До цієї групи зачислено Городоцький (0,039 га/особу; *I* – 1,300), Миколаївський (0,039 га/особу; 1,300) і Самбірський (0,035 га/особу; 1,167) райони. Ця група районів дещо менше забезпечена землями цієї категорії з розрахунку на особу. Рейтинг районів за індексом *I* – п'яте–сьоме місце.

Третя група районів об'єднує три райони: Радеківський (*P* становить 0,033 га/особу; *I* – 1,100), Стрийський (0,032 га/особу; 1,067) та Яворівський (0,029 га/особу; 0,967). Для цієї групи районів визначено *значний рівень* (0,034–0,029 га на особу) та індекс (1,152–0,946) забезпеченості населення землями під водою. Рейтинг районів за індексом *I* – восьме–десяте місце.

Для четвертої групи характерний *середній рівень* (0,028–0,023 га на особу) та індекс (0,945–0,739) забезпеченості населення адміністративних районів області землями під водою з розрахунку на особу. До цієї групи належать Жовківський (*P* становить 0,027 га/особу; *I* – 0,900), Дрогобицький (0,026 га/особу; 0,867), Турківський (0,026 га/особу; 0,867), Бродівський (0,025 га/особу; 0,833) і Сколівський (0,023 га/особу; 0,767) райони. Рейтинг районів за індексом *I* – одинадцять–п'ятнадцять місце.

П'ята група районів із *низьким рівнем* (0,022–0,016 га на особу) та індексом (0,738–0,533) забезпеченості населення районів області землями під водою з розрахунку на особу. Ця група охоплює Перемишлянський (*P* становить 0,022 га/особу; *I* – 0,733), Старосамбірський (0,022 га/особу; 0,733), Золочівський (0,019 га/особу; 0,633), Мостиський (0,017 га/особу; 0,567) і Пустомитівський (0,016 га/особу; 0,533) райони. Проблема забезпечення населення цих адміністративних районів водними ресурсами є актуальною. Рейтинг адміністративних районів за індексом *I* – шістнадцять–двадцять місце.

Аналіз описаних значень показників засвідчив таке:

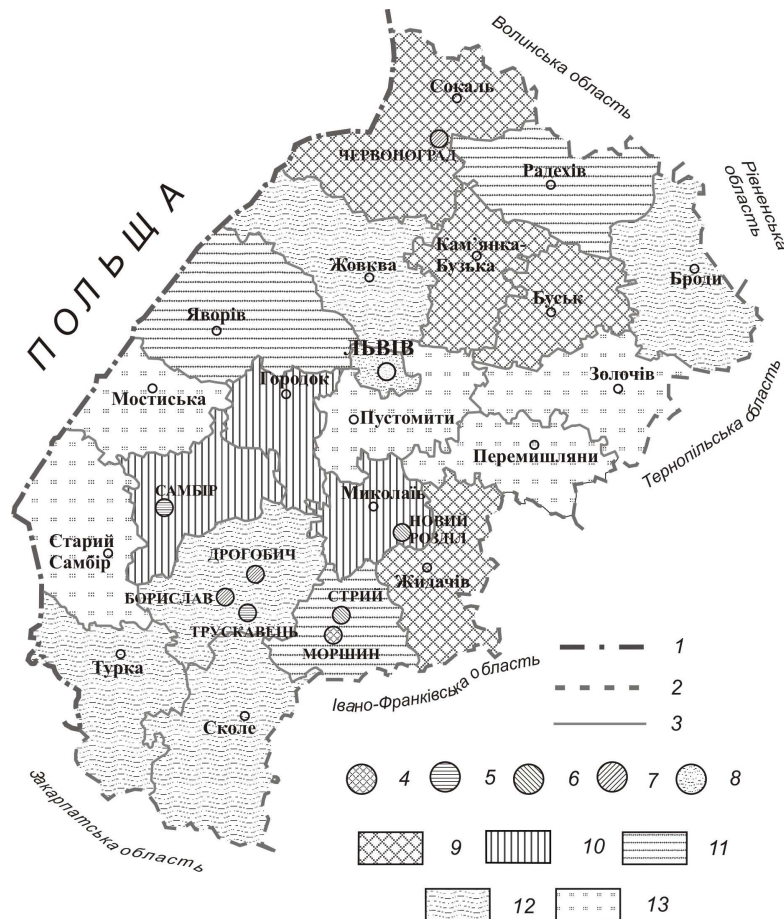
– у Львівській обл. виникли великі контрасти забезпечення населення міст обласного значення та адміністративних районів землями під водою;

– міста Моршин, Самбір і Трускавець найбільше забезпечені серед міст обласного значення землями під водою з розрахунку на особу і за показниками індексу *I* посідають перше–третє місце;

Рівень забезпеченості населення міст обласного значення та адміністративних районів Львівської обл. землями під водою

Адміністративно-територіальна одиниця	Площа земель під водою, тис. га [7, с. 273]	Кількість населення, тис. осіб [1, с. 20]	Площа земель під водою на особу, га	Індекс забезпеченості населення міст і районів землями під водою, умовні одиниці		Ранги за індексом забезпеченості населення міст і районів землями під водою	
				міста з розрахунку до середнього показника – 0,0005	райони з розрахунку до середнього показника – 0,030	міста	райони
Львівська обл.	42,8	2 540,9	0,0168	-	-	-	-
Міста обласного значення*	0,60	1 135,7	0,0005	1,0		-	-
Львів	0,10	758,1	0,0001	0,2		9	
Борислав	0,03	37,1	0,0008	1,6		7–8	
Дрогобич	0,10	98,1	0,0010	2,0		6	
Моршин	0,02	6,1	0,0033	6,6		1	
Новий Розділ	0,04	28,8	0,0014	2,8		5	
Самбір	0,08	35,0	0,0023	4,6		2	
Стрий	0,10	60,2	0,0017	3,4		4	
Трускавець	0,06	29,6	0,0020	4,0		3	
Червоноград	0,07	82,7	0,0008	1,6		7–8	
Райони	42,2	1 405,2	0,030		1,000	-	-
Бродівський	1,5	60,2	0,025		0,833		14
Буський	2,0	46,4	0,043		1,433		3
Городоцький	2,7	69,3	0,039		1,300		5–6
Дрогобицький	1,9	74,5	0,026		0,867		12–13
Жидачівський	3,0	71,1	0,042		1,400		4
Жовківський	2,9	109,3	0,027		0,900		11
Золочівський	1,3	70,0	0,019		0,633		18
Кам'янка-Бузький	2,6	57,4	0,045		1,500		2
Миколаївський	2,5	63,3	0,039		1,300		5–6
Мостиський	1,0	57,4	0,017		0,567		19
Перемишлянський	0,9	40,1	0,022		0,733		16–17
Пустомитівський	1,8	112,9	0,016		0,533		20
Радехівський	1,6	48,6	0,033		1,100		8
Самбірський	2,4	69,5	0,035		1,167		7
Сколівський	1,1	47,4	0,023		0,767		15
Сокальський	4,4	93,6	0,047		1,567		1
Старосамбірський	1,7	78,2	0,022		0,733		16–17
Стрийський	2,0	62,1	0,032		1,067		9
Турківський	1,3	50,3	0,026		0,867		12–13
Яворівський	3,6	123,6	0,029		0,967		10

* Площі земель під водою для міст обласного значення обчислені за відсотковими значеннями категорії цих земель станом на 1 січня 2012 р., які наведено у Статистичному щорічнику Львівської обл. за 2011 р. [7. С. 274].

Індекс забезпеченості населення міст обласного значення та адміністративних районів Львівської обл. землями під водою станом на 1 січня 2012 р.:

1 – державний кордон; 2 – межі адміністративних областей; 3 – межі адміністративних районів. Міста обласного значення: 4 – 6,6–5,3; 5 – 5,2–4,0; 6 – 3,9–2,7; 7 – 2,6–1,4; 8 – 1,3–0,2. Адміністративні райони: 9 – 1,567–1,360; 10 – 1,359–1,153; 11 – 1,152–0,946; 12 – 0,945–0,739; 13 – 0,738–0,533

– найбільше забезпечені серед адміністративних районів області землями під водою з розрахунку на особу Сокальський, Кам'янка-Бузький, Буський, Жидачівський, Городоцький, Миколаївський і Самбірський райони. Рейтинг районів за індексом *I* – перше-сьоме місце;

– актуальною є проблема забезпечення населення землями під водою в Перемишлянському, Старосамбірському, Золочівському, Мостиському і Пустомитівському районах. Проблема забезпечення населення цих адміністративних районів водними ре-

сурсами теж актуальна. Рейтинг адміністративних районів за індексом *I* – шістнадцяте–двадцяте місце;

– оскільки водні ресурси є відносно відновлювальними, тому вони дуже вразливі й потребують особливо ретельного контролю з боку людини. Самовідновлення цих ресурсів відбувається за певних природних умов, що необхідно враховувати під час їх використання, а темпи застосування ресурсів мають відповідати темпам їхнього відновлення. Порушення цієї відповідності зумовлює виснаження і забруднення водних ресурсів;

– незважаючи на розвинену мережу природних водних об'єктів у регіонах Львівської обл., одне з перших місць серед екологічних проблем посідає *проблема якісної води*. Заходи з поліпшення стану природних та штучних водних об'єктів як раніше, так і сьогодні мають локальний характер та спрямовані, головню, на подолання негативних наслідків, а не на запобігання соціально-економічним причинам, що їх зумовили у межах басейнів річок, озер, водосховищ тощо. З огляду на це необхідно: а) зберегти унікальні природні комплекси водно-болотних угідь, які ще залишилися після великомасштабної осушувальної меліорації, а за можливості включити їх до складу екомережі; б) створити та упорядкувати водоохоронні зони і прибережні захисні смуги, а також підтримувати усталений водний режим на цих територіях, особливо це стосується осушувальних меліоративних систем; в) зменшити техногенне навантаження на водні екосистеми та провести інвентаризацію роботи очисних споруд. Визначальним принципом роботи і будівництва очисних споруд має бути 80–100 % очищення стічних вод від забруднювальних речовин; г) реалізовувати заходи щодо захисту земель від негативних геологічних процесів під час розміщення водогосподарських об'єктів, а також очищувати балки, ставки, озера, річки та їхні долини від продуктів ерозії ґрунтів тощо.

Отже, поселенська і господарська діяльність населення повинна орієнтуватись на раціональну організацію водокористування та відновлення якості води.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Геополітична і економічна характеристика / Статистичний щорічник Львівської обл. за 2011 р. : Ч. 2. – Львів : ГУСУЛ, 2012. – С. 18–25.
2. *Ільїн Л. В.* Лімнок комплекси Українського Полісся : моногр. : у 2 т. / Л. В. Ільїн. – Т. 1: Природничо-географічні основи дослідження та регіональні закономірності. – Т. 2: Регіональні особливості та оптимізація / За ред. В. М. Пашенка. – Луцьк : РВВ “Вежа”, 2008. – Т. 1.: 316 с.; Т. 2: 400 с.
3. *Кіпчач Ф.* Землі України: категорії, право власності, стан використання, охорона : навч. посібник / Федір Кіпчач. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. – 240 с.
4. *Кукурудза С. І.* Використання та охорона водних ресурсів : навч. посіб. / С. І. Кукурудза, О. Р. Перхач. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – 304 с.
5. Природні ресурси та охорона навколишнього середовища / Статистичний щорічник Львівської обл. за 2011 р. : Ч. 2. – Львів : ГУСУЛО, 2012. – С. 272–284.

*Стаття: надійшла до редакції 15.04.2013
доопрацьована 28.06.2013
прийнята до друку 12.07.2013*

**THE PROVIDING OF POPULATION BY THE EARTH UNDER
WATER IN THE CITIES OF THE VALUE OF OBLAST
AND THE ADMINISTRATIVE RAIONS IN THE LVIV OBLAST**

H. Hrytsay, F. Kiptach

*Ivan Franko National University of Lviv,
P. Doroshenka Str., 41, 79000, Lviv, Ukraine*

The level of material well-being of population of cities of regional value and administrative districts of the Lviv area is calculated by earth under water. Their classification is conducted on the rating values of indexes of index of provision of earth under water from a calculation to the mean values for cities and districts.

Key words: earth under water, populations, cities of regional value, administrative districts.

**УРОВЕНЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ ГОРОДОВ
ОБЛАСТНОГО ЗНАЧЕНИЯ И РАЙОНОВ ЛЬВОВСКОЙ ОБЛ.
ЗЕМЛЯМИ ПОД ВОДОЙ**

К. Грыщай, Ф. Киптач

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. П. Дорошенко, 41, г. Львов, 79000, Украина*

Вычислено уровень обеспеченности населения городов областного значения и административных районов Львовской обл. землями под водой. Проведено их классификацию по рейтинговым значениям показателей индекса обеспеченности землями под водой с расчета к средним значениям для городов и районов.

Ключевые слова: земли под водой, население, города областного значения, административные районы.